

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Kultuuriteaduste instituut
Kirjanduse ja teatriteaduse osakond

Madlen Siniallik
Rolliloome *drag*'is Tallinna *drag*-kuningannade näitel
Bakalaureusetöö

Juhendaja: Riina Oruaas, MA

Tartu 2019

Sisukord

Sisukord	2
Sissejuhatus	3
1. <i>Drag</i> kui naiselikkuse paroodia	5
1.1. <i>Drag</i>	5
1.2. <i>Drag</i> ja sugu	6
1.3. Naiselikkus	9
1.4. Travestia teatrilavadel	10
1.5. <i>Drag</i> kui subkultuur	12
1.6. “RuPaul’s Drag Race”	14
1.7. <i>Drag</i> -persoon	18
1.8. Kokkuvõte	18
2. Näiteid soolisusest Eesti lavadel	20
2.1. Sooidentiteetide käsitlemine eesti teatris	20
2.2. <i>Drag</i> Eestis	21
2.3. Tallinna <i>drag show</i> analüüs	22
3. <i>Drag</i>-persoon kui roll	25
3.1. <i>Drag</i> -kuningannade taust ja tee <i>drag</i> ’ini	25
3.2. Ursula Regina analüüs	26
3.3. Rebeka Rabota ja Chloé Lagucci analüüs	30
3.4. Naiselikkuse tähtsus eesti <i>drag</i> ’is	33
3.5. Kokkuvõte	35
Kokkuvõte	36
Allikad	38
Summary	42
Lisa 1: Intervjuuküsimused	44

Sissejuhatus

Käesoleva bakalaureusetöö uurimisobjektiks on *drag* kui stereotüüpidel põhinev esinemisvorm ning töö eesmärgiks on uurida eesti *drag*-maastikku ja rolliloomet *drag*'is. Vaatluse all on kolm Tallinna *drag*-kuningannat, kellega tegin töö jaoks intervjuud, ning nende tegevus. Töös annan nende tegevusele kultuurilise tausta nii globaalsel kui Eesti tasandil ning keskendun rohkem tegelastele, keda küsitletud *drag*'i tehes esitavad.

Valisin selle teema, kuna olen paar aastat *drag*-kultuuri vastu huvi tundnud, peamiselt tänu telesaatele “RuPaul’s Drag Race”. Otsides infot eesti *drag*-kultuuri kohta, avastasin, et kättesaadavat infot on üpris vähe, leida võib üksikuid artikleid, videoklippe ja intervjuusid vaid paari inimesega. Ühes artiklis viidati Tallinnas toimuvale peosarjale BÄM, kuid need üritused olid harvad. Nii tekkis huvi eesti *drag*-kultuuri lähemalt uurida, sellega tutvuda ja soov seda kaardistada.

Töö on jaotatud kolmeks peatükiks. Esimeses peatükis selgitan *drag*'i olemust ja selle erinevaid külgi, käsitledes *drag*'i nii teatrikontekstis kui subkultuurina. Kuna *drag* on tugevalt seotud soolisusega, käsitlen ka neid seoseid ja tutvustan erinevaid sooidentiteete ning eraldi keskendun naiselikkusele, mida *drag* kujutab. Lisaks annan lühikese ülevaate telesarjast “RuPaul’s Drag Race”, kuna see on üks peamisi kanaleid, mille kaudu inimesed tänapäeval *drag*'iga kokku puutuvad, ning sarjas kajastuvad *drag*'i erinevad tahud. Peatüki lõpus tutvustan lühidalt mõistet *drag*-persoon. Teises peatükis annan ülevaate soolisuse käsitlustest eesti teatris, samuti üritan kaardistada kohalikku *drag*-maastikku. Kolmandas peatükis käsitlen intervjuueeritud *drag*-kuningannade *drag*-persoonasid, keskendudes sellele, kuidas nende *drag*'is kehastatavad tegelased on loodud ning kuidas neid laval näidatakse.

Töö teooriaosas toetun erinevatele teoreetikutele, kes on tegelenud *drag*'i ja soolisuse temadega. Märkimisväärsim mainitud autoritest on Judith Butler, kelle teost "Gender Trouble" (1990) peetakse üheks *queer*-teooria alustekstiks. Palju tuginen Jamie Lee Coulli doktoritööle "Faux Queens: an exploration of gender, sexuality and queerness in cis-female drag queen performance" (2015, Curtin University), mis annab *drag*'ile teoreetilise tausta, aga hõlmab endas ka *drag*'iga tegelejate arvamusi.

Analüüsisosas tuginen peamiselt 2019. aasta märtsis Tallinna *drag*-kuningannadega tehtud intervjuudele. Intervjuud olid poolstruktureeritud: vestlustes põhines eelnevalt valmis mõeldud küsimustel, mille olen pannud töö lisasse, kuid jutu käigus küsisin asju juurde. Saadud info põhjal analüüsisin intervjuueeritute *drag*-persoonasid, tuginedes ise nähtud esinemistele ja videolindistustele.

Lisaks sellele, et keskendun *drag*-kuningannade etteastetele eraldi, käsitlen ka *drag*-üritust kui kultuurietendust, tuginedes Richard Schechneri kultuurietenduse definitsioonile. Analüüsi aluseks on 9. novembril 2018 Tallinnas toimunud *drag show*, milles pealtvaatajana osalesin.

1. *Drag* kui naiselikkuse paroodia

Käesolevas peatükis loon tööle kultuurilise tausta: selgitan *drag*'i, üritades seda defineerida, andes ajaloolise ülevaate selle seostest teatriga, tutvustades *drag*-subkultuuri ning tehes ülevaate sarjast “RuPaul’s Drag Race”, mis on *drag*'i populaarsuse kasvule viimastel aastatel kaasa aidanud. Samuti käsitlen lühidalt naiselikkust, mis on *drag*'is kesksel kohal. Lisaks avan *drag*'i seoseid soo ja sooidentiteetidega. Selleks selgitan bioloogilise soo ja sooidentiteetide erinevusi ning transsoolisuse ja *drag*'i suhteid. Lõpuks selgitan ka *drag*-persooni mõistet.

Selles peatükis on kohati kasutatud mõisteid ja sõnu, mida LGBTQ+ kogukonnas alavääristavaks peetakse. Ma ei soosi nende sõnade kasutamist, kuid algmaterjalile truuks jäämise eesmärgil olen otsustanud need oma töösse jätta. Mõned neist sõnadest esinevad vanades materjalides, mille kirjutamise ajal need sõnad olid laiemas kasutuses. Selliste sõnade puhul lisan omalt poolt juurde mõisted, mida tänapäeval nende sõnade asemel kasutatakse.

1.1. *Drag*

Monica Baroni on *drag*'i kirjeldanud kui suurustavalt ülepaisutatud transvestismi ja vastassoo irooniliselt liialdatud matkimist, kuid väidab, et kindlapiirilist, kõikehõlmavat definitsiooni ei ole võimalik anda. Pole kindlalt teada, millal ja miks sõna *drag* meeste naiseksriietumise kohta kasutama hakati (Baroni 2012), kuid arvatakse, et see on seotud teatris esineva travestiaga ja tähistab seelikute ja alusseelikute lohisemist mööda maad (Partridge 2006: 338). Kohati käsitletakse sõna *drag* ka akronüümina, tähistamaks fraase “dressed as a girl” või “dressed resembling a girl”, kuid see ei ole mõiste päritoluga seotud (Popik 2017). Samuti on levinud tõlgendus “doing role as a girl”, mis ei viita pelgalt visuaalsele, vaid ka käitumislikule naiste imiteerimisele, kuid puuduvad allikad, mis tõendaksid selle

fraasi kui sõna *drag* etümoloogia õigsust (Coull 2015: 57). Roger Baker viitab *drag*'i defineerides mitmele allikale, mis oma selgitustes seostavad *drag*'i eelkõige meestega, millega justkui väidetakse, et naised ei saa *drag*'i teha. Siiski pole naiste sarnaste esinemiste jaoks omaette mõistet olemas, seega kasutatakse sõna *drag* ka nende tegevuse kirjeldamiseks. (Baker 1994: 17) Tänapäeval on üha enam levinud, et naised esitavad *drag*'i tehes naistegelasi, kuid ajalooliselt on naised tihti hoopis meestegelasi kehastanud.

Iseloomustades *drag*'i, väidab Baker, et see lükkab ümber naiste välimustele seatud norme ja seab küsimuse alla nii identiteedi kui seksuaalsuse (Baker 1994: 18). Baroni toob *drag*'i tuntuimate avaldusvormidena välja parukate ja veidrate riietega *drag*-kuningannad ning rõhutab nähtuse teatraalsust (2012).

Kuigi *drag*'i on mitmesugust, on see tihti üleelusuurune ja liialdatud, seega võib seda pidada üheks *drag*'i defineerivaks tunnuseks. Liialdatus kajastub nii kehastatavate tegelaskujude välimustes – tihti kasutatakse suuri parukaid, uhkeid pilkupüüdvaid kostüüme ja näojooni ebaloofilikkuseni rõhutavat meiki – kui ka iseloomudes: laval kujutatavad tegelased on tihti väga ekspressiivsed ja elavad.

Drag'ile on raske ühtset definitsiooni anda, kuid võib öelda, et selle puhul on tegu stereotüüpide liialdatud esitusega, mida tihti esitavad mehed naistegelasi etendades.

1.2. *Drag* ja sugu

Et rääkida *drag*'i ja soo seostest, tuleks esmalt selgitada lahti mõisted sooidentiteet (inglise keeles *gender*) ja bioloogiline sugu (inglise keeles *sex*) ning nende erinevused. Soost rääkides viidatakse tihti bioloogilisele soole, mis on lapse sünnil kindlaks tehtud muutumatu omadus. Sugu käsitletakse enamasti naine-mees binaarsusena (Green 2017), kuid Butler on seadnud kahtluse alla, kas

näiliselt bioloogilised faktid, mille põhjal sugu määratakse, võivad teenida sotsiaalseid või poliitilisi huve. Sooidentiteet seevastu on kultuuriline konstruktsioon, tähendused, mille keha endale võtab. Sooline identiteet ei olene bioloogilisest soost ning ei ole seega nii kindel (Butler 1999: 9-10), võib inimese elu jooksul muutuda ja on mittebinaarne, tihti käsitletakse seda spektrina. Spektri ühes äärmuses on paiksoolised (inglise keeles *cis-gender*) inimesed, kelle sooidentiteet on vastavuses nende bioloogilise sooga, spektri teises äärmuses aga transsoolised, kelle sooidentiteet on erinev nende bioloogilisest soost. Kahe äärmuse vahele jäävad erinevad mittebinaarsed sooidentiteedid, näiteks vaba- ja kahesoolisus. Lisaks leidub soovabasid inimesi, kes on sooidentiteedi minetanud ega samastu ühegi sooga. (Green 2017)

Kirjeldamaks *drag*'i, muu naiste kehastamise ja sooidentiteedi erinevusi, on Baker defineerinud mitu mõistet, mis kirjeldavad bioloogilisi mehi, kes esinevad naistena. Baker kasutab sõnu “transvestiit” ja “transseksuaal”, mida seostatakse seksuaalse hälbega, seega peetakse neid tänapäeval ebasobivateks ja seetõttu nende kasutust ei soosita, kuid antud selgitused toovad hästi esile transsoolisuse ja *drag*'i erinevused, seega kasutan tema pakutud definitsioone, et aidata *drag*'i kui nähtust seletada ning seda transsoolisusest ja vastassoo riiete kandmisest eristada.

Oma selgitustes on Baker eristanud mõisted, mis omavad esinemiskontekstis tähtsust ehk on seotud rolli kujutamisega, ja mõisted mis viitavad tegija eraelule. Teise, eraeluga seotud hulka kuuluvad näiteks transsoolised, kelle kohta Baker kasutab sõna “transseksuaal” ning defineerib neid kui inimesi, kes usuvad, et on sündinud vale bioloogilise sooga ning soovivad seda muuta, näiteks soovahetusoperatsiooniga. Seevastu “transvestiit” tähistab inimest, kes tunneb end oma bioloogilises soos kindlana ja ei soovi sugu vahetada, kuid saab rahuldust vastassoo esindajaks riietumisest ning sellest, kui teda koheldakse antud soo esindajana. Sõna “transvestiit” tänapäeval ei kasutata, kuna seda seostatakse

seksuaalse hälbega ja seega on see ebasobiv. Selle asemel kasutatakse sõna *cross-dresser*, mis oleks otsetõlkes “risti-riietuja”. (Baker 1994: 16-17)

Esinemiskontekstis on Baker naisi kehastavate meeste kohta välja toonud kolm sõna: *male actress* ehk “meessoost näitlejanna” (jaapani ja James I ajastu inglise teatri etendaja, kes kehastas usutavat naistegelast), *female impersonator* ehk “naissoo jäljendaja” (katusermin naisi kujutavate meesetendajate kohta) ja *drag queen*, mida Baker kasutab *drag*’i tegevate meeste kohta, kuigi kõnealustele ei pruugi see sõna meeltnööda olla. Lisaks on olemas veel hulk mõisteid erinevatest kultuuridest, kus on tavapärane, et mehed naisrolle etendavad. (Baker 1994: 17-18)

Nagu Bakeri selgitustest ilmnes, ei pruugi *drag* olla seotud etendaja sooidentiteediga. Siiski on mitmeid näiteid trans-naistest, kes esinevad *drag*-kuningannadena ja kelle identiteet kattub nende *drag*’is kujutatavate karakteritega. Sellisteks näideteks võib tuua dokumentaalfilmis “Paris Is Burning” kajastatud Venus ja Angie Xtravaganza, tänapäeva *drag*-kuningannadest aga näiteks “RuPaul’s Drag Race’i” osaleja Gia Gunni, kes pärast saates osalemist end transsoolisena identifitseeris ja on oma soovahetusprotsessi Instagramis jaganud. Lisaks leidub *drag*-kuningannasid, kellel on väljaspool *drag*’i mittebinaarsed sooidentiteedid, näiteks saate võitjatest burleskiga tegelev Violet Chachki ja New Yorgis oma *drag*-õhtuid korraldav Sasha Velour.

Rääkides *drag*’i ja sooidentiteedi seostest, ütleb Baroni, et *drag*’i puhul pole tegu mitte identiteedi, vaid teoga, mille käigus üritatakse sooidentiteedi ja seksuaalsuse mõisteid kõigutada ning parodeeritakse soolisi stereotüüpe (2012). Soostereotüübid on arusaamad sugude olemuse kohta (Soolise... 2011: 291), üldjuhul mingitel alustel tehtud üldistused, millega kaasnevad tihti ootused, et ühiste tunnustega isikud (antud juhul naised) jagavad teatud stereotüüpeid jooni. Soolisteks stereotüüpideks on näiteks arvamus, et naised on õrnemad ja peavad armastusfilmidest rohkem lugu kui märulitest, või see, et naised hoolivad meestest

rohkem enda välimusest ja võivad olla pinnapealsed. Mitmed *drag*-kuningannad on öelnud, et nende kehastatav tegelaskuju on karikatuur või paroodia naisest. Need karikatuurid põhinevad soolistel stereotüüpidel: võetakse naistega seostatavad omadused ning, nagu eelpool mainitud, võimendatakse neid, luues seega kohati grotesksuseni moonutatud üli-naise. Naerualuseks ei ole siin aga mitte naised, vaid ühiskonna loodud ootused ja standardid naistele. Samuti teadvustavad mitmed *drag*-kuningannad endale oma esinemiste kostüümilikkust, viidates endale kui “parukat kandvale mehele” (Moran 2014).

Butleri sõnul ei parodeeri *drag* mitte ainult naiselikke stereotüüpe, vaid kogu arusaama peamisest sooidentiteedist. Ta toob välja *drag*-esinemiste kolm tasandit, mille omavaheline ühtimatus muudab esituse paroodiaks: anatoomiline ehk bioloogiline sugu, sooidentiteet ja sooesitus. Üritades imiteerida sugu kui olematut originaali või kindlate omaduste kogumit, paljastab *drag* soo jäljendava olemuse. (Butler 1990: 175)

Drag’i tehes naissoo kujutamine ei ole seotud etendaja enda sooidentiteediga, kuid võib sellega ühtida. Siiski pole *drag*’is kujutatud naised enamasti usutavad, vaid soostereotüüpidel põhinevad paroodiad.

1.3. Naiselikkus

Naisi kujutava *drag*’i keskseks objektiks on naistele seatud soolised stereotüübid, mis kokku moodustavad arusaama naiselikkusest. Hannaliisa Uusma on kirjutanud naiselikkusest muusikatööstuses ning kuna *drag*’is kujutatavate naistegelaste eeskujudeks on tihti avalikus elus nähtaval olevad naised, mõjutab sel alal levinud naiselikkus *drag*’i. Naiselikkuselt eeldatud tunnustena toob Uusma esile meeste ihaldamise, emotsionaalsuse, järeleandlikkuse (mida võib võrrelda alluvusega), vaoshoituse ja õrnuse. Rääkides naiselikkusest popmuusikas, väidab ta, et eelmainitud omadustega naised kuuluvad peavoolu,

jättes kõrvale (*underground*-kultuuri) võimsad *bitch*'id, kes oma jõulisuses sarnanevad pigem stereotüüpse mehe kui leebe naisega. Eesti muusikamaastikul oodatakse naistelt viisakat välimust ning paljastavad või “erootilised” riided kutsuvad esile negatiivse reaktsiooni, *underground*-muusika maastikul seevastu on naisstereotüüpidele mitte vastav mässumeelne naine hinnas. Tuues näiteks mõnda aega Ameerikas tegutsenud Kerli Kõivu, kes Eestisse naastes oma “erootilise” välimuse tõttu negatiivset vastukaja sai, väidab Uusma, et Eesti muusikamaastikul on naistele üpris konservatiivsed ootused. (Uusma 2013: 289–294) Seda erinevust on *drag*'i käsitledes oluline silmas pidada, kuna eesti *drag* on tugevalt mõjutatud Ameerika *drag*'ist, mille algmaterjaliks on sealsed staarid. Seega võib juhtuda, et eesti *drag* parodeerib ameerikalikku, mitte Eestile omast naiselikkust, ning kujutatavad tegelased on kohalikest naistest ja naisstaaridest väga erinevad.

Eesti muusikatööstuses levinud visuaalsete naiselikkuse tunnustena mainis Uusma vaoshoitust ja maitsekust, lisades, et paljude naislauljate esinemisriietus ei erine suurelt nende igapäevastest rõivastest.

1.4. Travestia teatrilavadel

See, et mehed teatrilaval naisi kehastavad, on pikk traditsioon, mis ulatub Antiik-Kreekasse, kus naisi lavale ei lubatud. Näitlejad kandsid maske (ladina keeles *persona*) ning näitlejatöö oli väga stiliseeritud. Erinevate sugude ja tegelaste, näiteks jumalate, tähistamiseks kasutati sümbolismi. Kuna mehed mitte ainult ei näidelnud, vaid ka kirjutasid näidendid, võib oletada, et toonased naistegelased ei anna autentset pilti sellest, millised tegelikud naised olid. (Coull 56-57).

Rääkides Shakespeare'i ajastu naistest nii teatris kui muudel ametikohtadel kirjutab Natasha Korda, et naised tegelesid küll näitlemisega, kuid seda Londoni

suurtest lavadest eemal, näiteks väiksemates asulates või õukondades. Mujal Euroopas olid naised juba laval, kuid Inglismaa professionaalsetes truppides võisid mängida vaid mehed. (Korda 2009) Naisi lubati Inglismaa lavadele alles 17. sajandi lõpus, kuid naisnäitlejaid peeti siiski madalateks ning neid seostati prostitutsiooniga (Coull 2015: 6).

Stephen Orgeli sõnul ülistati Shakespeare'i ajal noormehi, kel puudusid mehelikkuse tunnused, näiteks habe, seega olid sooliselt ambivalentsed noored näitlejad, kes laval naisrolle etendasid, publikule kenaks vaatepildiks (2001: 217-218). Noorte näitlemine oli väga seksuaalselt laetud ning laval naisi mängivad poisid tegelesid näitlejatöö kõrvalt ka prostitutsiooniga (*ibid* 228). Kuigi homoseksuaalsusest on vahepeal tabu saanud, oli see Shakespeare'i ajal väga tavaline ning tihti kujutati meestevahelist armastust koguni paremas valguses kui mehe ja naise vahelist armastust, mis pidi hukatusse viima (*ibid* 227).

Aasia teatris jätkus travestia traditsioon, kuid läänemaailmas muutus see pärast 17. sajandi teises pooles toimunud Inglise restauratsiooni üha vähem levinuks, säilides peamiselt itaalia ooperis kastraatide näol. Mõnda aega olid naistegelasi kujutavad näitlejad marginaliseeritud ning naisi kehastavaid mehi peeti homoseksuaalideks, kuid pikapeale kadus see arvamus. (Coull 2015: 6-7)

Põhjustena, miks travestiast välja kasvanud soorollidega mängiv *drag* teatris levinud praktikast gei-kogukonnale omaseks tavaks sai, mainib Coull 1970. aastatel Londoni ja New Yorgi geikogukondades toimunud androgüünia ja *drag*'iga katsetamise lainet. Geiklubide omanikud avastasid, et *drag*-esinejad on odavad, samuti andis *drag* geimeestele võimaluse vabalt rääkida enda ihast teiste meeste vastu. (Coull 2015: 8)

1.5. *Drag* kui subkultuur

Drag'i võib nii globaalselt kui Eesti piires pidada eraldi subkultuuriks, mis kuulub LGBT+ kogukonna alla. Airi-Alina Allaste sõnul võib subkultuure võrrelda hõimudega ehk eraldatud gruppidega, kus on omad väärtused ja mida hoiab koos lähedus (2013b: 46-47). See on *drag*'i kohta sobiv seletus, kuna välismaal on levinud komme, kus samades klubides *drag*'i tegevad isikud moodustavad tihti oma *haus*'id ehk perekonnad, kus kogenenumad kuningannad hakkavad *drag*-emadeks, võttes uustulnukad enda hoole alla ning õpetades neile *drag*'iks vajalikke teadmisi. Subkultuuride üheks peamiseks tunnuseks võib pidada kuuluvustunnet, mis on *drag*'is eriti olulisel kohal, kuna sellega tegelevad LGBT+ inimesed on tihti ühiskonnast, halvimal juhul isegi oma tõelisest perest välja heidetud või eraldatud. Nende kogukonnas on kasutusel mõiste “valitud perekond”, mis tähistab sõpru, mentoreid ja muid lähedasi inimesi, kes moodustavad üksteisega lähedastes suhetes oleva grupi, mis pakub tuge. (Gates 2017)

Allaste sõnul “võivad subkultuurid olla ühiskondliku muutuse indikaatoriks või anda aimu kultuurilise peavoolu lähitulevikust” (2013a: 9). *Drag*-kultuur on selleks hea näide, kuna mainitud protsess on juba alanud: meigimaailmas on algselt *drag*'i tegijate seas kasutatud kontuurimine ehk tumedama puudriga näo kuju illusoorne muutmine levinud ka meikimiskultuuri peavoolu ja tihti võib näha tänaval noori tüdrukuid, kes on seda võtet kasutanud. Samuti on peavoolu jõudnud esialgu *drag*-kogukonnas levinud släng, näiteks sõna “lugema” (inglise keeles *read*) tähenduses “solvama, kritiseerima” või “tee” (inglise keeles *the tea*) tähenduses “tõde, klatš”.

Rääkides subkultuuride erinevatest väljendusvormidest, võib *drag*'i pidada stiilikultuuriks (inglise keeles *spectacular subculture*), millele on omased kindel väline stiil, muusikamaitse ja käitumisnormid (Allaste 2013a: 9). Ühest küljest on

drag küll mitmekülgne, kuid on levinud teatud praktikad, mis suuremat osa *drag*-kuningannasid ühendavad, näiteks meiki tehes joonistatakse kulmud tihti kõrgemale, kui need tegelikult on, et mõjuda dramaatilisemalt ja jätta rohkem ruumi silmameigi jaoks. Samas on *drag*'il ka klubikultuurile omaseid tunnuseid, näiteks illusoorsus, pealiskaudsus ja paindlikkus, ning lisaks asjaolu, et välismaal toimuvad *drag*-etteasted enamasti klubides.

Tänapäeval on *drag* levinud ka väljaspool LGBT+ kogukonda. Kuigi suurem osa *drag*'i tegijaid on siiani LGBT+ kogukonda kuuluvad, on *drag*'ile tekkinud sellest kogukonnast välja jääv publik, kelle huvi väljendub *drag*-kuningannade jälgimises sotsiaalmeedias, nende esinemistel käimises ja nendega seotud meedia tarbimises. Illustreerimaks seda, kui levinud huvi *drag*'i vastu Eesti mitte-LGBT+ inimeste hulgas on, võib tuua hetke 2018. aasta novembris Tallinnas toimunud *drag*-õhtust, kus ühe esinemiste-vahelise jutupausi ajal palus üks esinejatest kordamööda häält teha nii publikus olevatel geidel ja lesbidel kui heteronaistel. Viimase grupi karjumine oli üpris vali, seega on Eestis *drag*'i austajaid ka nende hulgas, kes oma seksuaalse orientatsiooni poolest LGBT+ kogukonda ei kuulu. Esitatud näite puhul jääb küll alles võimalus, et endast heterotena märku andnud inimesed kuuluvad oma soolise identiteedi poolest LGBT+ alla, kuid julgen arvata, et üpris paljud on siiski paiksoolised.

Coulli töös on üheks tema põhiprobleemiks küsimus, kas mitte-LGBT+ inimesena on tal õigus *drag*'i teha. Arutledes sõna “*queer*” kui LGBT+ eri aspekte hõlmava katustermi üle, tutvustab autor ühe intervjuueritud *drag*-kuninganna poolt mainitud mõistet kultuuriline kväärsus (*cultural queerness*). Antud mõiste tähistab kultuurilist identiteeti, seostumist *queer*-kogukonnaga ja tahtlikku vastupanu heteronormatiivsusele. (Coull 2015: 20) Seda seost toetab ka Coulli sõnastatud *queer*-teooria eesmärk: “*Queer*-teooria ülim eesmärk on denaturaliseerida ja destabiliseerida seksuaalsus ja sugu, paljastades, et kõik identiteedikategooriad on ebastabiilsed, ebaolulised ning kultuurilise sadestumise

ja korduste kaudu õpitud”¹ (2015: 29; autori tõlge). Seega ei pea *queer* olemiseks LGBT+ kogukonna liikmena identifitseeruma, vaid mõistma seksuaalsuse ja soo kunstlikku olemust. Arvan, et kultuurilise kväärsuse eelduse võib esitada ka *drag*’i publikule: selleks, et *drag*’i tõeliselt hinnata, tuleb mõista selle parodeerivat ja piire nihutavat olemust ning selle vastupanu ühiskonnale.

Drag on LGBT+ kogukonnaga seotud subkultuur, mis ühendab sarnaste huvidega inimesi. Subkultuuriga seotuid saab jagada kaheks: *drag*’i tegijad, kes üldjuhul on osa LGBT+ kogukonnast, ja selle publik, kes ei pea mainitud kogukonda kuuluma.

1.6. “RuPaul’s Drag Race”

Sotsiaalmeedias pälvivad enim tähelepanu *drag*-kuningannad, kes on seotud *reality*-telesarjaga “RuPaul’s Drag Race”, mis on kümne aasta jooksul andnud nii Ameerika kui teiste riikide *drag*-kuningannadele platvormi, kus end avalikkusele näidata, ning aidanud kaasa *drag*’i populaarsuse kasvule. Antud töö kontekstis on saade märkimisväärne ka seetõttu, et kaks intervjueeritut, Rene Köster ja Helina Reinjärv, mainisid saadet ühe faktorina, mis neid *drag*’i tegemiseni viis, samuti on “RuPaul’s Drag Race” mõjutanud nii Eesti kui kogu maailma *drag*-kultuuri. Saadet juhtiv RuPaul on üks maailma tuntumaid *drag*-kuningannasid, kes oma pika karjääri jooksul on muuhulgas avaldanud mitu albumit ja raamatut.

1960. aastal sündinud RuPaul Andre Charles hakkas *drag*’iga tegelema 1980. aastatel pärast New Yorki kolimist. Laiema avalikkuse ette jõudis RuPaul pärast 1993. aastat, mil ilmus tema debüütalbum “Supermodel of the World”, mis sisaldas edetabelites edukat lugu “Supermodel (You Better Work)”. RuPauli

---

¹ “Queer theory’s ultimate goal is to denaturalise and destabilise sexuality and gender by revealing all identity categories as unstable, non-essential and learned through cultural sedimentation and reiterations.”

tähelelend jätkus, kui ta sõlmis modellilepingu MAC Cosmeticsiga ja sai oma 1998. aastani jooksnud jutusaate. “RuPaul’s Drag Race’i” esimene hooaeg jõudis eetrisse 2009. aastal. (Bertram 2018) 2019. kevadel jõudis eetrisse sarja 11. hooaeg ning sarja suure edu tõttu on tehtud neli hooaega sarja “RuPaul’s Drag Race: All Stars”, kus saates juba osalenud kuningannad taas üksteisega võistlema asuvad.

“RuPaul’s Drag Race’is” panevad valitud *drag*-kuningannad proovile oma oskused, et saada endale tiitel “America’s Next Drag Superstar”. Aastatega on saatel kujunenud välja kindel struktuur, mida järgnevalt selgitan. Igas episoodis peavad kuningannad täitma ühe peaülesande ja esitlema kohtunikele ette antud teemale vastavat kostüümi, et tagada enda saatessejäämine. Mõnes episoodis on ka väiksemad vaheülesanded, mis saate üldtulemust ei mõjuta, kuid nende võitjad saavad auhindu ja rühmades tehtavate peaülesannete puhul võimaluse olla rühma juht, näitlemisülesannetes rolle jagada vms.

Vaheülesanne, mille võistlejad igal hooajal läbima peavad, on *reading challenge*, mis on inspireeritud New Yorgi *drag*-kogukonda kirjeldavast dokumentaalfilmist “Paris Is Burning”. Ülesande eesmärk on oma kaasvõistlejaid “lugeda” ehk neid vaimukalt solvata. Tihti kasutatakse solvangutes kuningannade nimedega seotud sõnamänge, kommenteeritakse nende välimust või võrreldakse neid kuulsuste või teiste *drag*-kuningannadega.

Reading challenge on vaid väike killuke solvamisest ja draamast, mis saates aset leiab. *Drag*-kuningannad on väga elavad ja särtsakad ning pingelises võistlusolukorras tekib tihti väiksemaid tülisid. Iga “RuPaul’s Drag Race’i” episoodi järel avaldatakse episood lisasarjast “RuPaul’s Drag Race: Untucked”, mis näitab kuningannade lavatagust tegevust sel ajal, kui kohtunikud selle üle arutlevad, keda koju saata. Lava taga kritiseeritakse üksteise kostüüme ja ülesannete täitmist, kuid vahel kerkivad esile poliitilised teemad, näiteks rassism. Lisaks ärgitavad produtsendid võistlejaid lavaleminekuks valmistudes rääkima

isiklikest kogemustest, näiteks on mitmed religioosse taustaga osalejad rääkinud sellest, kuidas nende usklikud pereliikmed nende seksuaalsusesse suhtuvad ja milline on nende enda suhe Jumalaga. Seega pole saate eesmärk ainult vaatajatele meelelahutust pakkuda, aga ka panna neid ühiskonna valupunktide üle mõtlema.

Peaülesanded panevad proovile *drag*-kuningannade erinevad oskused: näitlemine, laulmine, tantsimine, rahva naerutamine. Iga hooaja oodatuim peaülesanne on “Snatch game”, 20. sajandi teise poole ameerika telemängu “Match Game” paroodia. “Snatch game’is” peab iga kuninganna valima ühe kuulsuse, kelleks mängu ajaks ümber kehastuda. Mängus punktide saamine on teisejärguline, tähtsam on enda kujutatavasse tegelasse sisse elada ning see kergesti ära tuntavaks ja võimalikult vaimukaks muuta. “Snatch Game” seostub *drag*-kogukonnas levinud kuulsuste jäljendamise (*celebrity impersonation*) traditsiooniga, mida mõned kuningannad nii tõsiselt võtavad, et lasevad enda peal ilukirurgiat teha, et rohkem lemmikstaaride moodi välja näha.

Mitmed *drag*-kuningannad, eriti möödunud aastakümnetel, on olnud oma perede poolt eemale tõrjutud ja pidanud üksi toime tulema, sealhulgas leidma viisi, kuidas elamiskulude kõrvalt üle jäänud raha eest *drag*’iks vajalikke parukaid, meiki ja riideid hankida. Keeruliste olude tõttu pidid kuningannad tihti endale ise riideid õmblema või odavalt leitud riideid enda jaoks kohendama, seega on käsitööl suur osa *drag*-kultuuris. “RuPaul’s Drag Race’i” varasemates hooaegades oli palju rõhku ise õmblemisel ning igas episoodis pakuti võistlejatele võimalust võtteplatsil olevaid kangaid ja õmblusmasinaid kasutada, et endale sobiv kostüüm luua, mida paljud osalejad ka tegid. See võimalus on siiani olemas, kuid uuemates hooaegades kannavad võistlejad enamasti kodust kaasa võetud kostüüme. Siiski on igal hooajal ülesanded, kus nõutakse, et võistlejad ise riideid õmbleksid, näiteks ball, kus tuleb luua uhkeid rõivaid, mis sobiksid ette antud teemaga, või stiilimuutuse ülesanne, kus iga võistleja saab endale kaaslase, kes tuleb *drag*-kuningannaks teha. Viimase ülesande puhul ei hinnata mitte ainult kaaslase

välimust, vaid ka seda, kuivõrd see võistleja enda välimusega kokku sobib ja kas on näha “perekondlikku sarnasust”. Kuigi suurem rõhk on neis ülesannetes kauni kostüümi loomisel, hinnatakse ka kuningannade käsitööoskust ja halba õmblustööd kritiseeritakse.

Iga episoodi lõpus osalevad selle episoodi kaks nõrgimat lüli “Lip Sync For Your Life” väljakutses, mis paneb proovile *drag*-kuningannade kõige olulisema oskuse: suusünkrooni (*lip sync*) ehk muusika saatel esinedes laulusõnade järgi suu liigutamise. Kaisa Maria Ling on suusünkrooni seletanud kui “playbacki”, mille käigus taustal mängiva lauluga suud võimalikult täpselt kaasa maigutatakse ning emotsionaalselt ja efektselt liigutakse-tantsitakse (Ling 2017). Hea suusünkrooni puhul teab kuninganna laulu sõnu ja suudab neid usutavalt “laulda”, aga oluline on ka üleüldine esinemine. Füüsiliselt võimekamad kuningannad teevad suusünkroonimise juurde hundirattaid, spagaate ja *death drop*’e, mis kujutavad endast püstisest asendist järsult maha kukkumist. Kes akrobaatikatrikkidega hakkama ei saa, võib jääda lootma esinemise naljakaks muutmisele või muudele ootamatutele trikkidele, näiteks riiete alt teise kostüümi paljastamisele või paruka peast võtmisele. Kuigi füüsilised trikid on tihti kindla peale minek, hinnatakse näiteks ballaadide puhul pigem esituse emotsionaalsust.

Kuigi žanri poolest on tegu *reality*-sarjaga, on vaatajateni jõudvat materjali palju töödeldud. Tähelepanelikul vaatamisel võib märgata, et iga episoodi “pihikambri” stseenides, kus võistlejad toimuvat kommenteerivad, on osalejatel alati samad riided. See on produtsentidepoolne nõue, et materjaliga töötamisel oleks kergem kuningannade kommentaare kontekstiväliselt kasutada. Samuti luuakse erinevaid narratiive, näiteks esikolmikusse jõudvatele kuningannadele antakse tihti rollid protagonist, antagonist ja ebatõenäoline võitja (*underdog*) (Belli, Honard 2018).

“RuPaul’s Drag Race” toob vaatajateni nii *drag*’ile omaseid meelelahutuslikke *show*-elemente nagu suusünkroon ja näitlemine kui ka emotsionaalseid lugusid võistlejate eraeludest ja poliitilisi arutelusid, moodustades seega üldpildi nii

drag'i olemusest kui LGBTQ+ inimeste kogemustest. Kuigi tegu on *reality*-sarjaga, töödeldakse publikuni jõudvat materjali üsna põhjalikult, et luua narratiive, mida publikul põnevam jälgida oleks.

1.7. *Drag*-persoon

Kirjeldamiseks *drag*'is kehastatavat karakterit, kasutatakse tihti mõistet *drag persona*, mille kohta võiks eesti keeles öelda persoon. Merriam-Websteri sõnastik annab sõna *persona* üheks vasteks avalikkuses näidatava iseloomu (Merriam-Webster 2019). Seega pole *drag*-persoon puhul tegu etendaja enda iseloomuga, vaid moonutatud osaga sellest, mida etendaja publikule näitab. Erinevatel etendajatel on erinev suhe oma *drag*-persooniga. Coull tsiteerib ühte enda intervjuueeritud *drag*-kuningannat, kes ütles, et *drag*-persoon on osa temast ja käib temaga alati kaasas. Sellest ideest tõukudes kirjeldab *drag*'iga tegelenud Coull enda *drag*-persoonat kui ühte versiooni endast ja *drag*'iga kaasnevat füüsilist külge kui filtrit, mis teatud osad temast välja toob. (Coull 2015: 74)

Sõna *persona* etümoloogia viib tagasi eelpool mainitud Antiik-Kreeka teatrini: *persona* tähendab ladina keeles maski, mida Kreeka ja Rooma teatrilavadel kasutati. Seega võib seda mõistet seostada ka maskimänguga, mis tihti põhines tüüptegelastel. See kajastub *drag*'is, kus tegelased on tihemini stereotüüpidel põhinevad kui omapärased inividid.

1.8. Kokkuvõte

Drag'i võib defineerida kui (nais)soo liialdatud, paroodiani küündivat imiteerimist, mis põhineb soostereotüüpidel ehk soo kohta levinud arusaamadel. Kuigi leidub *drag*-kuningannasid, kes on sooidentiteedi poolest naised, on see

tihti hoopis stereotüüpide etendamine ja kindla tegelaskuju ehk *drag*-persooni esitamine. *Drag* on välja kasvanud pikalt teatris levinud travestias ning sai 20. sajandi lõpus geikogukonnale omaseks, pannes aluse LGBT+ kogukonna sisesele subkultuurile. Aastatega on *drag* populaarsust kogunud, suuresti tänu telesaatele “RuPaul’s Drag Race”, ning nüüdseks on *drag*-subkultuurile juurde tekkinud uus osa, mis koosneb inimestest, kes ise *drag*’i ei tee ja ei pruugi LGBT+ kogukonda kuuluda, kuid tunnevad huvi *drag*-kultuuri vastu.

2. Näiteid soolisusest Eesti lavadel

Käesolevas peatükis annan lühiülevaate mõndadest sooidentiteetide käsitlestest ja nende murdmisest Eesti teatrilavadel ning üritan kaardistada eesti *drag*-maastikku. Ei sooidentiteetide murdmise ega *drag*'i alla ei loe ma ristiriitumist, mis on peavoolu meedias laialt levinud, seda peamiselt komöödiavõttena. Kuigi telesaates “Su nägu kõlab tuttavalt” (TV3, 1. hooaeg 2013) võib leida *drag*'iga ühiseid jooni (kuulsuste kohati ülepingutatud jäljendamine, teiste artistide lauludega esinemine ja eesmärk publiku meelt lahutada), ei toimu see tegevus *drag*-subkultuuri raames, seega ei ole tegu *drag*'iga.

2.1. Sooidentiteetide käsitlesi eesti teatris

Eesti teatris on olnud mitmeid lavastusi, mis käsitlevad soolisust. Käesolevas peatükis toon välja mõned, keskendudes neile, mis on seotud *drag*'iga.

2015 esietendus Sõltumatu Tantsu Laval “Tõelised naised, tõelised mehed ja tõelised teised” (lavastaja Tiina Sööt), kus viis inimest rääkisid soolisusega seotud lugusid. Muuhulgas rääkis enda suhetest soolisusega Andrus Tamme, keda vahepeal meedias ainsaks eesti *drag*-kuningannaks kutsuti (Ernits 2015).

2017. aasta alguses lavastas Jüri Nael EMTA Lavakunstikooli tudengitega *drag show*, mida on nimetatud ka NO 38,8. Projekt valmis koostöös Teater NO99, Eesti Kunstiakadeemia ja Grimmikooliga ning kulmineerus suure etteastega, kus Lavakunstikooli tudengid *drag*-kuningannadena publiku ette astusid ning tantsisid-laulsid.

Ka üks käesoleva töö jaoks intervjuueeritud *drag*-kuningannadest, Rene Köster, on teatrilaval tegutsenud. Tema kõige hiljutisem teatriprojekt oli KUMUs lavastatud

“Saun” (2018, lavastaja Barbara Lehtna), mis soolisuse teemadele ei keskendunud, kuid ühes stseenis rääkis Köster sellest, kuidas ta *drag*’i tehes huuli värvib. Enne “Sauna” oli Köstril Kanuti Gildi SAALis soololavastus “Masc” (2017), mis keskendus soolisuse ja seksuaalsuse teemadele, mis Köstri sõnul tema loomingulises töös viimasel ajal tihti esinevad.

Peale kodumaiste etendajate oli kohalikul publikul 2018. aastal võimalus Baltoscandali raames näha esinemas Ivo Dimchevit, Bulgaariast pärit etenduskunstnikku, kes laval tihti androgüünne välja näeb. Kohati võib tema välimust isegi *drag*-kuningannadega võrrelda.

2.2. *Drag* Eestis

Drag-kultuur on Eestis alles lapsekingades. Ainuke kohalik regulaarselt toimuv *drag*-üritus on 2016. aastal alguse saanud peosari BÄM, mille korraldajad Helina Reinjärv ja Rene Köster pidudel *drag*’is esinevad. BÄM sai alguse Reinjärve ja Köstri igatsusest LGBT+ pidude järgi ning esimesed peod olid väiksed, mõnekümne inimesega, kellest suurem osa olid korraldajate tuttavad. Aastatega on üritus aga kasvanud. Ühe BÄMile tähelepanu toonud asjana mainisid korraldajad Tallinnas toimunud Baltic Pride 2017 festivali, millega samal päeval korraldatavat BÄMi reklaamiti kui Pride’i mitte-ametlikku järelpidu. Nüüd toimuvad BÄMi peod umbes iga kahe kuu tagant Sveta Baaris ning pidudel käiv seltskond on mitmekülgne. Kuigi peosarja eesmärgiks on pakkuda turvalist ruumi LGBT+ kogukonnale, on üritusele teretulnud kõik, ka need, kes LGBT+ kogukonda ei kuulu. Lisaks sellele, et korraldajad ise igal peol esinevad, on nad ärgitanud pidulisi esinema, kuid huvi puudumise tõttu pole nad seda viimasel ajal avalikult pakkunud. (Köster, Reinjärv 2019)

Paar aastat on eesti publikul olnud võimalus näha välismaiseid *drag*-esinejaid, nimelt on Tallinnas X-baaris toimunud *drag*-õhtuid, kus on esinenud erinevad

välismaised kuningannad, näiteks on mitmel korral lavale astunud USA kuninganna Sherry Vine, kes teeb poplaulude paroodiaid. X-baari *drag*-õhtud on olnud väiksed, publiku ette astub ainult üks esineja ja pidusid reklaamitakse vaid X-baari Facebooki lehel, seega võib oletada, et nende ürituste publik piirdub suuremas osas X-baari tavapäraste külastajatega.

Eesti lühikese *drag*-ajaloo seniseks tippsündmuseks võib pidada 2018. aasta novembri alguses toimunud üritust, kus peaesinejaks oli telesarja “RuPaul’s Drag Race” 10. hooaja võitja Aquaria. Tuginedes ise publikus olles saadud kogemustele, olen sellest üritusest koos Diana Illakuga kirjutanud aine “Kultuurietenduse analüüs” jaoks põhjalikuma analüüsi, kus käsitlesime üritust Richard Schechneri kultuurietenduse tunnuste põhjal. Järgnevas alapeatükis kirjeldan toimunud üritust ja annan lühiülevaate sellest, kuidas üritus Schechneri poolt välja toodud kultuurietenduse tunnuste ja eesmärkidega ühtib.

2.3. Tallinna *drag show* analüüs

9. novembril 2018 toimus Tallinnas *drag show*, mida reklaamiti kui Eesti esimest. Nagu eelpool mainitud, on Eestis varemgi toimunud väiksemaid *drag*-õhtuid, seega oleks õigem öelda, et tegu oli esimese avaliku või suurelt reklaamitud *drag show*’ga.

Õhtu algas Sveta baaris toimunud autogrammitunniga (*meet & greet*), kus lisaraha maksnud külastajad said õhtu peaesineja Aquariaga kohtuda, temaga veidi vestelda ja lasta end temaga koos pildistada. Sellele järgnesid etteasted, mis olid algselt samuti Sveta baari planeeritud, kuid publiku suure huvi tõttu sai uueks esinemispaigaks Balti jaama ootepaviljon. Seal toimusid esinemised, kus peale õhtu tähe Aquaria astusid üles Rootsist pärit Madame Heinz ja Admira Thunderpussy, Londoni kuninganna Mr. Mrs. Mars, Lätist pärit Roy Rogers ning eesti BÄM kollektiiv. Esinemistele järgnes pidu, mille jooksul mängisid tantsumuusikat nii juba mainitud esinejad kui kuningannad Emily Meow

Inglismaalt ja Nebraska Jones Eestist. Atmosfääri aitasid luua sädelevad kaunistused ning baaris pakutavad temaatiliste nimedega kokteilid ning publik, kes oli end suurejoonelise sündmuse jaoks üles löönud.

Richard Schechner on kultuurietendusi kirjeldanud kui eelnevalt harjutatud ja seejärel vaatajatele esitatud tegevuste kogumeid (Schechner 2013: 28). Kultuurietenduste eesmärkidenä on Schechner välja toonud kogukondade loomise või nende arengu soodustamise, identiteetide rõhutamise või muutmise, tervendava mõju, ilu loomise ning vaatajate meele lahutamise (*ibid* 46). Järgnevalt selgitan, kuidas Tallinna *drag*-õhtu antud tunnustele vastab.

Tallinnas toimunud esinemiste kohta võib kindlalt väita, et neid on enne vaatajatele näitamist õpitud, kuna paljud neist hõlmasid koreograafiat. Mõnda numbrit esitasid mitu inimest koos, nende puhul oli eriti hästi aru saada, et esinemist on enne harjutatud. Lisaks on etteastetel Schechneri poolt välja toodud eesmärk publiku meelt lahutada. (Illak, Siniallik 2019)

Kahtlemata täidab *drag*-õhtu Schechneri mainitud eesmärki luua ilu. Enim paistis see silma esinejate välimuste juures: kanti uhkeid, tihti sädelevaid kostüüme, volüümikaid parukaid ja muidugi olid esinejad kaunilt meigitud. *Drag*'ile omane ülepaisutus paistis näiteks peaesineja Aquaria esimeses kostüümis, mis nägi välja kui lillebukett, ning Mr. Mrs. Marsi ülilaiades puusades. Ürituse reklaamtekst ärgitas külastajaidki end üles lööma ning paljud olid seda teinud ning kohale tulnud parukate ja uhkete kostüümidega ning publiku hulgas leidis isegi mehi, kes olid end meikinud.

Üheks kultuurietenduse eesmärgiks on kogukondade loomine või nende arengu soodustamine. *Drag*-õhtu oli kahtlemata kohaliku LGBT+ kogukonna jaoks tähtis, kuna pakkus turvalist ja meeldivat õhustikku, kus mõttekaaslastega kohtuda ja end väljendada. LGBT+ kogukonna liikmetel võib oma identiteedi tõttu olla negatiivseid kogemusi, seega on oluline, et oleks võimalus kohtuda inimestega, kelle on võimalus samastuda, ning laiemas sotsiaalses kontekstis

pigem halba tähelepanu saavat osa oma identiteedist positiivses õhkkonnas tähistada. Negatiivsete kogemuste asemele positiivsete otsimist võib pidada tervendavaks tegevuseks, mis sobitub taas Schechneri kultuurietenduse ühe eesmärgiga. (Illak, Siniallik 2019)

Tallinnas toimunud *drag show*'l astusid publiku ette mitmed nii eesti kui välismaa esinejad, kes oma eelnevalt harjutatud esinemistega lahutasid publiku meelt ja lõid ilu. Lisaks võib kogu üritust pidada omamoodi tervendavaks kogemuseks, mis marginaliseeritud grupile positiivseid kogemusi pakub ning seeläbi ühtekuuluvustunnet tekitab, aidates kaasa kogukonna tekkele. Mainitud punktide põhjal võib väita, et *drag*-üritusi võib Richard Schechneri definitsiooni kohaselt kultuurietendusteks pidada.

3. *Drag*-persoonale kui roll

Selles peatükis keskendun *drag*-persoonale kui rollile, mida etendatakse. Analüüsi aluseks on töö jaoks tehtud kaks intervjuud: esimese neist tegin Joosep Jürgensoniga, kelle *drag*-persoonale on Ursula Regina, ning teise rühmituse BÄM liikmete Helina Reinjärve ja Rene Köstriga, kelle *drag*-persoonadeks on Rebeka Rabota ja Chloé Lagucci. Kuna BÄMi ja Ursula tegevus *drag*'is on üpris erinevad, käsitlen neid eraldi alapeatükkides. Peale intervjuude tuginen tegelaste analüüsis esinemistele: BÄMi puhul Tallinna *drag*-õhtu esinemisele, mida ise nägin, ning erinevatele videosalvestistele, Ursula puhul klipile “Ursula saab kirja” ja tema etteaste “Vox populi” videolindistusele. Järgnevalt aga räägin etendajate taustast ja sellest, kuidas nad *drag*'ini jõudsid.

3.1. *Drag*-kuningannade taust ja tee *drag*'ini

Oma doktoritöös mainib Coull, et *drag*'i puhul on tavaline, et sellega tegelejad on etenduskunstides amatöörid (2015: 25-26). Eestis on aga olukord teistsugune: kolmest intervjuueeritust kaks, Rene Köster (29) ja Helina Reinjärv (28), on Tallinna Ülikoolis omandanud lavastaja-koreograafi hariduse. Enne ülikooli astumist kuulusid mõlemad tantsutruppi Twisted Dance Company. Viimane on eesti tantsumaastikul silma paistnud tantsulavastustega “Nox” ja “RSKSD”, omapärase tantsustiili ning tugevate visuaalidega, kus tähtsal kohal on kostüümid ja valgus (Viirpalu 2015). Rääkides Twisted Dance Company tegevusest, mainis Köster, et nende peamine eesmärk ei olnud mitte puhas koreograafia, vaid loo jutustamine või mingi fantaasia loomine. Lisaks ülikooliharidusele on nii Köster kui Reinjärv erinevates riikides tantsimist õppinud. Samuti on mõlemad tantsutrenne andnud, igapäevaelus aga on nad vabakutselised etenduskunstnikud. Köster on olnud nähtav teatrilaval, näiteks osales ta 2018. aastal lavastuses “Saun”, enne seda lavastas ta Kanuti Gildi SAALis soolotantsulavastuse “Masc”.

Reinjärv on aastaid tegelenud laulmisega eri nimede all, näiteks osales ta 2012. aastal Eesti Laulul koos Karl Kanteriga Milky Whipina, kuid tema uusim lühialbum “Ms Vitamin C” ilmus Helina nime all. Kolmandal intervjuueeritud *drag*-kuningannal, Joosep Jürgensonil (28), pole haridust etenduskunstides, kuid ta on pikalt käinud näiteringides ja -laagrites ning näidelnud eesti teleseriaalides ja filmides, näiteks “Päevad, mis ajasid segadusse” (2016, režissöör Triin Ruumet) ja “Polaarpoiss” (2016, režissöör Anu Aun). Igapäevaselt ta peale Ursula kehastamise näitlemisega palju ei tegele. Peale näitlemise on Jürgenson tegelenud modellina, saades meedias kajastust enda androgüünse välimuse tõttu.

Jürgensoni tee *drag*’ini saigi alguse just modellindusest, kui ta sõpradega tehtud fotosessioonide jaoks naiseks riietus. Pärast fotosessioone hakkas Jürgensoni peas kuju võtma tegelane. Sellest saati on ta Ursulana koostööd teinud näiteks Vaba Lavaga, kuid teda on kutsutud ka firma- või erapidudele.

Rääkides sellest, kuidas nad *drag*’ini jõudsid, mainivad Reinjärv ja Köster, et juba Twisted Dance Companys kandsid nad tihti silmatorkavaid kostüüme, korraldasid teemapidusid ja tahtsid teatud fantaasiat luua. Samuti olid mõlemad sarja “RuPaul’s Drag Race” fännid, millest inspiratsiooni saades korraldati *drag*-teemaline peoõhtu. Kuna tunti puudust LGBT+ pidudest Tallinnas, otsustati alustada BÄMi peosarjaga, mille raames hakati tihemini *drag*’i tegema.

Kuigi globaalselt on *drag*-kuningannad tihti amatöörid, on Eesti kuningannad etenduskunstidega tegelenud ja kahel küsitletutest on sellealane haridus. *Drag*’ini jõudmisel tõid kõik intervjuueeritud algusetapina välja ümberriietumise. Järgmises alapeatükis süvenen rohkem küsitletute *drag*-persoonadesse.

3.2. Ursula Regina analüüs

Töös vaatluse all olevatest *drag*-kuningannadest sobitub Ursula teistest veidi rohkem teatrikonteksti, kuna ta teeb peamiselt ühiskonnakriitilist püstijalakomöödiat. Põhjusena, miks seda *drag*’is teha, toob Jürgenson välja, et

Ursula saab end väljendada konkreetsemalt kui tema seda mehena saaks ning Ursulal on rohkem kõlapinda ja ta võib potentsiaalselt rohkem vastukaja tekitada. Samuti saab Ursula väljendada hoiakuid, mis Jürgensoni enda poolt öelduna võivad tunduda liiga vulgaarsed või jõhkrad. *Drag*'i tegemine iseenesest ei ole tema jaoks poliitiline seisukohavõtt, küll aga üritab ta enda materjaliga panna inimesi mõtlema ühiskonna probleemidele. Tekstid, mida ta Ursulana esitab, valmivad koostöös dramaturgidega: esialgu seatakse koos paika teemad ja kogutakse mõtteid, seejärel kirjutavad dramaturgid tekstid valmis ning lõpuks kohendab Jürgenson neid endale suupärasemaks. (Jürgenson 2019)

2018. aasta märtsis esines Jürgenson Ursulana Kanuti Gildi SAALI “Made in Estonia” maratonil etteastega, mis kandis pealkirja “Vox populi”, tõlkes “Rahva häääl”. Esinemises käsitles ta kolme teemat: seksuaalset ahistamist, pagulasi ja homoseksuaalsust. Etteaste pealkirjas mainitud rahva häääl kajastus netikommentaaries, mida Ursula ette luges ning omalt poolt kommenteeris. Kuna *drag* on oma olemuselt konservatismi vastand, võib vaatajal olla eeldus, et *drag*'is olev esineja taunib seksuaalset ahistamist ning tunneb sümpaatiat pagulaste ja homoseksuaalide vastu. Ursula aga arvab, et ahistamisvastane #MeToo kampaania teeb meeste liiga, pagulased toovad Eestile vaid halba ning homoseksuaalid on rõvedad. See ootuste rikkumine, mille puhul on tegu ilmselge irooniaga, mõjub koomiliselt.

Ursula puhul paistab silma tugev rahvuslus. “Vox populis” väljendub see tema konservatiivsetes vaadetes, mida ta internetist leitud kommentaaridega rõhutab, klipis “Ursula saab kirja” põhjendab ta enda soovi peresid toetada samuti sooviga eesti elu edendada. Selles klipis mõjub humoorikana Ursula arvamused, et igas peres peaks olema kolm last: “Üks emale, üks isale ja üks riigile” (Ursula saab kirja 2017). Põneva rahvuslusele viitava detailina tahan välja tuua veel “Vox populi” stseeni, kus Ursula räägib, kuidas ta tänaval homoseksuaalile peksa andnud inimesed üles otsis ning neile rukkililli kinkis. Peale selle, et ta lavastuses

ette loetud netikommentaariidega nõustuvat paistab, juhib ta mitmel korral tähelepanu kommentaaride sõnastusele, öeldes, et see on eriti kena või meeldib talle – siinkohal paistab taas välja iroonia, kuna netikommentaare teatakse tihti just nende vigase keele tõttu.

Jürgenson kirjeldab Ursulat pealtnäha naiivse, kuid tegelikult teravmeelse tegelasena, kes küll vahepeal targutab, kuid üldjuhul üritab panna inimesi endaga kaasa mõtlema. Jürgensoni sõnul võib Ursula mõjuda ülbenä, kuid tegelikult on ta sõbralik. “Vox populis” paistab ülbus välja pisikestes publikule tehtud märkustes, näiteks “Te olete ju kulturnikud, keegi pole teist juba viis aastat makse maksnud,” või netikommentaaridest rääkides publikusle esitatud küsimuses “Teie kommenteerite ka?”, millele järgnes vaikselt enda ette lausunud “Raudselt kommenteerite.”

Kuigi publiku kohta tehtud kommentaarid võivad temast ülbe mulje jätta, mõjub Ursula esinemist alustades pehmena, rääkides tasasel häälel ja aeglasel tempos. Etenduse arenedes ta hääletoon kõrgeneb ja tempogi muutub kiiremaks, kuid siiski mõjub ta jätkuvalt armsana, isegi veidi kergemeelsena tänu detailidele nagu pidev paberilt kommentaaride ja märksõnade lugemine “Vox populis”, mida saadavad märkused selle kohta, et tal on kirjas väga hea sõnastus. Etteaste kolmanda osa alguses kurdab ta, et on teksti unustanud ja palub ühel publikus oleval inimesel paber enda jaoks lahti voltida, kinnitades, et kui ta esimest sõna näeb, meenub talle kogu tekst. Kui üks naine publikust teda aitab, vaatab Ursula lehte ja loeb sealt esimese sõna: “Tere!” Selle märksõna lihtsus mõjub taas naljakana ja jätab Ursulast veidi lihtsameelse mulje. Klipis “Ursula saab kirja” paistab tegelase pehmus välja, kui ta kirja lugedes avastab, et teda ei võeta Aasta Ema valimise komiteesse, kuna ta ei ole päris naine, mispeale Ursula palub kaameramehel filmimise lõpetada ja vaikselt pisaraid pühib.

Rääkides sellest, kuidas Ursula temast endast erineb, mainib Jürgenson, et esialgu tahtis ta neid kahte võimalikult palju lahus hoida, kuid avastas peagi, et see pole

laval eriti arukas, kuna hea esinemise jaoks on vaja, et Jürgenson saaks ise materjaliga suhestuda ja oleks valmis publikuga dialoogi astuma. Siiski on Ursula Jürgensoni jaoks tegelaskuju, 2018. aastal “Radarile” antud intervjuus võrdleb ta seda koguni teatrirolliga (Anvelt 2018). Iseloomu poolest on Ursula Jürgensonist julgem ja sõnakam, on valmis kaasa rääkima ja nii enda kui teiste arvamustes kahtlema.

Inspiratsiooni Ursula jaoks saab Jürgenson ühiskonnast, eelkõige artiklitest ja kommentaariumidest. Avaliku elu tegelastest mainis ta inspiratsiooniallikana Joan Riversi lavapersoonat, kuid lisas, et Ursula on Riversist pehmem. Kuigi Ursula on Jürgensoni loodud tegelaskuju, ei ole teda palju konstrueeritud, vaid suurem osa on ise tulnud, Jürgenson on lihtsalt kohati arengut suunata üritanud.

Välimus on Ursulal mitmekülgne ja tihti seotud etteaste sisuga: “Vox populis” kannab ta kolme kostüümi, mis seostuvad parasjagu käsitletava teemaga. Näiteks ahistamisest rääkides on ta paljastavalt riides, kandes punase nahktagi all vaid aluspesu ja võrksukki, demonstreerides enda pikki jalgu, sidudes enda välimust jutus mainitud pikkade säärtega hobusega; pagulasi käsitledes kannab ta valget nunnakostüümi, vastandudes sellega loos mainitud mustades burkades naistele nii riietuse värvi kui sümboliseeritud usu poolest. *Drag*’ile omaseks võib pidada asjaolu, et kuigi ta on riietatud vagaks nunnaks, paistavad ta riietuse alt kõrged kontsad ja blondid lokid, mis rõhutavad tegelase naiselikkust. Endale omast stiili Ursulal ei ole, kuid Jürgenson mainis, et igas kostüümis on mõni lilla detail, olgu selleks siis parukas, mõni riideese või küüned.

Erinevalt paljudest teistest *drag*-persoonadest pole Ursula juures palju popkultuuri viiteid. Seda ilmselt tema etendamisviisi tõttu: ühiskonnakriitiline püstijalakomöödia, mille eesmärk on inimesi mõtlema panna, on oma olemuselt veidi keerukam ja tõsisem kui publiku lõbustamine tantsimisega ning sinna on raskem sisse siduda viiteid pigem kergele ja meelelahutuslikule pop-kultuurile. Senine esinemisformaad piirab ta esinemisvõimalusi, kuna Jürgenson arvab, et

öösel pärast südaööd ei ole peolised huvitatud ühiskonnakriitika kuulamisest. Samas näeb ta siinkohal arenguvõimalust: kui Ursulat rohkem popkultuuriga siduda, võib see endaga uusi pakkumisi kaasa tuua.

Ursula esinemisvorm, püstijalakomöödia, võimaldab publikule näidata tegelase iseloomu ja tema argielu, mis muudavad tegelase ehtsaks ja eluliseks. “Vox populis” räägib Ursula nii enda lapsepõlvest kui paari aasta tagustest juhtumitest, andes sellega vaatajale aimu, et Ursula eksisteerib ka siis, kui ta parasjagu laval ega kaamera ees ei seisa. Rääkides Ursula eraelust ütles Jürgenson, et laval on Ursula maininud oma tädi Ambroosiat, kellega koos talle meeldib tõrvikurongkäike vaadata, ning samuti on Ursula Mart Helmest sisse võetud. Viimane aspekt paistab välja “Vox populis”, kus ta nimetab Mart Helmet “soliidseks härrasmeheks”, kes #MeToo liikumise tõttu kannatab (Vox populi 2018).

Joosep Jürgensoni *drag*-persoonas Ursula on julge ja teravmeelne, kuid samas armas tegelane, kes tahab panna publikut endaga ühiskondlikel teemadel mõtlema. Tegelasel pole küll palju viiteid popkultuurile, kuid see-eest on tal omapärane eraelu.

3.3. Rebeka Rabota ja Chloé Lagucci analüüs

Drag-persoonasid Rebeka Rabotat ja Chloé Laguccit analüüsin ma ühes peatükis, kuna neid kehastavad Helina Reinjärv ja Rene Köster andsid mulle koos intervjuu, aga ka seetõttu, et suurema osa oma arenguteest *drag*-kuningannadena on nad koos käinud. Rebeka ja Chloé ehk BÄMi *drag* sarnaneb rohkem USAs levinud ööklubide *drag*-kultuuriga, kus *drag*’i tehes muusikaliste kavade ja tantsudega esinetakse. Intervjuus kasutasid nad samuti palju ingliskeelset *drag*-slängi, mainisid, et on käinud nii Ameerikas kui Inglismaal kuulsate kuningannade *drag*-etteasteid vaatamas, ja võrdlesid end välismaa esinejatega,

seega on neil tugevad seosed globaalse *drag*-kultuuriga, mis ka nende enda *drag*'is ja tegelaskujudes välja paistavad.

Helina Reinjärve kirjeldas enda *drag*-persoonat Rebeka Rabotat kui nahaalset uusriikast eesti venelast, kellele meeldivad tähelepanu ja kõik, mis sädeleb. Rebeka on enesekindel, “oskan kõike ja saan kõik, mis tahan” mentaliteediga ning ei lepi keeldumisega. Reinjärv kirjeldab teda kui kõikide meeste armukest ja seksikast naist, kuid samas võib ta kohati olla veidi maitselage. (Köster, Reinjärv 2019) Maitselageduse näiteks võib tuua 2018. aasta novembri Tallinna *drag*-õhtu kostüümi, kus ta lühikese pükskostüümi peal neonkollast helkurjakki kandis. Laval paistab ta enesekindlana ja grupiga esinedes satub ta ikka ja jälle formatsiooni keskele, et kogu tähelepanu endale saada.

Peale Rebekana esinemise on Reinjärv esinenud erinevate meestegelastena, näiteks rääkis ta enda kombest kirjutada sõpradele sünnipäevaks räpilugusid, mida ta esitab, justkui oleks ta mees, kes enda silmarõõmule räpib. Rääkides enda meestegelastest, mainis Reinjärv, et kõik ta mehed on ülimehelikud *macho*'d, täielikud vastandid ülinaiselikule Rebekale, keda ta *drag*'i tehes esitab.

Rene Köstri *drag*-persoonana on Chloé Lagucci, stereotüüpne “loll modell”, kes “üritab hull mõrd olla, aga on nagu nii totu, et kukub koomiliselt välja” (Köster, Reinjärv 2019). Esinemistes paistab Chloé iseloom välja kehakeeles ja miimikas: puusade liigutused on liialdatud, käeliigutused on kaastantsijate omadest aeglasemad ja vähem teravad, mõjudes sensuaalselt, ning ta pilk on alatiht kas flirtiv või kergemeelselt süütu.

Chloé tegelaskuju on intervjueritute persoonadest läbi teinud kõige suuremad muutused: alguses oli tema nimeks Monica Lagucci, viide näitlejanna Monica Belluccile, kuid nimi Monica seostus Köstrile mustade juustega ja talle ei meeldinud see, milline ta musta parukat kandes välja näeb. Uus nimi Chloé sai valitud kahel põhjusel: esiteks prantsuse moebrändi Chloé järgi, mille esteetika meenutab Köstrile tema tegelaskuju iseloomu, ja teiseks seetõttu, et tihti kannab

filmides nime Chloé tegelane, kes on ülbe, kuid ka rumal, nagu ka Köstri *drag*-persoon. Lisaks tõstis Köster esile, et Chloé ei kanna enam parukaid, kuna tal on neid kandes palav. Siinkohal tegin huvitava tähelepaneku, et Köster ei põhjendanud parukate mitte-kandmist mitte sellega, et temal kui etendajal on palav, vaid sellega, et Chloé tegelaskujul hakkab palav, lõhkudes seega *drag*'is tihti levinud idee, et parukas, mida etendaja parajasti kannab, on kujutatava tegelase pärisjuuksed. Rebeka puhul mainis Reinjäär, et ta on aastatega veidi maitsekamaks ja peenemaks muutunud ning tegelase kujutamine tuleb loomulikumalt. Lisaks mainisid nii Köster kui Reinjäär, et tegelastele omane stiil on selgemini välja kujunenud.

Rääkides seostest enda ja Chloé vahel, toob Köster välja, et Chloés avalduvad nii tema naiselikkus kui ka tema lollus. Nii Köster kui Reinjäär ütlesid, et nende *drag*-persoonad on võimendatud versioonid neist endist, võrreldes tegelaste käitumist sellega, kuidas nad ise käituvad, kui nad on purjus ja sõprade ringis. Nende puhul tundub *drag* olevat pigem nagu eskapism, teraapiavorm, mis lubab end vabaks lasta.

Inspiratsiooniallikad Chloé kujundamiseks on olnud filmid, eriti juba eelpool mainitud ülbed kuid rumalad tegelased. Avaliku elu tegelastest mainib Köster Pamela Andersoni, Jessica Simpsonit ja ameerika *drag*-kuningannat, “RuPaul’s Drag Race” neljanda hooaja võitjat Sharon Needlesit. Reinjäär aga ammutab inspiratsiooni Rebeka jaoks päriselus kohatud inimestest, avaliku elu tegelastest mainis ta “RuPaul’s Drag Race’i” osalejat Katya Zamolodchikovat, kelle tegelaskuju on samuti venelanna. Lisaks võib Rebekas leida viiteid “vanakooli” filmidele, näiteks on Reinjäärve mõjutanud näitleja Liza Minelli. Samuti on Rebeka puhul tugevalt tunda eesti kultuuriruumi mõjusid, eriti eestivenelus, kuigi Reinjäär ise vene keelt ei räägi. Küsimus, kas Rebeka on pärit vene perest, tuli Reinjäärvele isegi mõnevõrra ootamatult, alles lühikese arutluse järel jõudis ta otsusele, et ikka on. Siinkohal paistis eriti tugevalt välja stereotüüpsus Rebeka

karakteris: Reinjäär seostas Rebeka käitumist uusriikka venelase stereotüübiga ilma, et oleks pikemalt mõelnud sellele, kas tegelane ise on venelane.

Rääkides sellest, kuidas füüsiline külg *drag*'i tegemisel aitab, ütles Köster, et kui ta Chloé riided selga paneb, on ta rollis sees. Lisaks tõi ta välja huulemeigi tähtsuse, öeldes, et kui ta pole endale huuli joonistanud, on tal tunne, nagu ta oleks ilma meigita. Ka Reinjäär nõustus, et riided ja meik aitavad automaatselt tegelaskujusse sisse elada. Kuna BÄMi esinemistel on tihti kindel koreograafia, ei saa tegelase iseloomu alati väga palju näidata, kuid tahes-tahtmata sisse tulevad vead mängitakse välja tegelasena. Grupiga esinedes on iseloomu näitamiseks vähem võimalusi, kuid soloetteastetel saab seda rohkem teha, näiteks esinemise juurde käiv laul valitakse tegelasele sobiv. Samas ei kajastu esinemistes eriti tegelaste eraelu; Köstri sõnul on Chloé nii naiivne, et tal ei olegi üldse eraelu, ta on kogu aeg puhkusel. Stiil.ee intervjuus Chloéna rääkides ütles Köster isegi, et Chloé ei ole noorust, vaid ta sai alguse Londonis, kus Köster esimest korda *drag*'i tegi (Stiil.ee intervjuu).

Ühe huvitava aspektina *drag*'i tegemise juures töid Köster ja Reinjäär välja, et *drag*'i tehes on nad nahaalsemad, aga inimesed ei pane seda pahaks. Näiteks mainis Köster, et Chloéna võib ta inimestele halvasti öelda, kuid solvumise asemel teevad vestluskaaslased hoopis tema välimuse kohta komplimendi. Seda võib põhjendada sellega, et kuna *drag* on oma olemuselt parodeeriv, ei võta inimesed *drag*-kuningannasid tõsiselt ja peavad nende solvanguid naljadeks.

3.4. Naiselikkuse tähtsus eesti *drag*'is

Kõigi kolme intervjuueeritu *drag*-persoonad on naistegelased, seega uurisin neilt naiselikkuse ja selle tähtsuse kohta *drag*'is.

Küsimusele, mis on tema jaoks naiselikkus, vastas Köster, et see on julgus olla naeruvääristatav ja oma keha vabamalt kasutada. Samuti pidas ta naiselikkuse

avaldumisvormideks tugevat emotsionaalsust ning pehmust ja voolavust. Ka Jürgenson mainis naiselikkusest rääkides esmalt pehmust. Reinjäär mainis lisaks veel flirtimist.

Naiselikkusest rääkides mainis Jürgenson, et Ursulana on ta liigutused suuremad ja pehmemad kui rollist väljas olles. Lisaks mainis ta, et kontsade kandmise tõttu on ka rüht teistsugune. Küsimusele, kas ta naiselikkust teadlikult konstrueerib, vastas ta, et ei sihi teadlikult sennapoole, kuna ta ei oota, et publik teda tõepoolest naiseks peaks, kuid samas pole tal tunnet, et publik vaataks Joosepiti. Lisaks mainis ta, et tekst aitab mõningal määral tegelase naiselikkust rõhutada, näiteks klipis “Ursula saab kirja” ütleb ta enda kohta “tõeline eesti naine” (Ursula saab kirja 2017).

Naiselikkusest rääkides mainis Reinjäär, et *drag*’i tegemiseks riideid valides otsib ta asju, mis rõhutaksid ta puusi ja rindu, et tekitada naiselikumat, kurvikamat figuuri, kuid küsimusele, kas ta sellega teadlikult naiselikkust konstrueerib, vastas ta eitavalt, öeldes, et ka lohvakas kleit võib olla naiselik. Nii tema kui Köster ütlesid, et teadlikult nad naiselikkust ei konstrueeri, vaid see tuleb loomulikult. Siiski võib nende naiselikkuse definitsiooni põhjal väita, et mingil määral on nende jaoks oluline naiselikkust konstrueerida. Reinjäärve puhul tundub oluline olevat eelkõige naiselikkuse visuaalne väljendus, naiselikkuse ideaaliks seatud liivakellafiguur.

Köstri puhul ei tundu naiselikkuse visuaalne konstrueerimine eriti tähtis olevat. Pikkuse ja hea füüsilise vormi tõttu näeb Köstri keha väga mehelik välja ning *drag*’i tehes paistab see tihti riiete alt välja. Peale naiseriiete ja nende all oleva mehe keha kontrasti võimendab Chloé välimuse androgüünsust silmatorkav meik, mis teeb Köstri näo naiselikumaks, kuid ilma parukata on siiski üpris selge, et etendajaks on mees. Ka Reinjäär ei pööra Rebekat kehastades palju tähelepanu naiselikkuse rõhutamisele, kuid kuna etendaja ise on naine, ei ole vaja palju

kunstlikult juurde luua, et tekitada naiselikku visuaali: vahel esineb ta isegi ilma parukata, kasutades enda pikki juukseid.

Ursula puhul tundub naiseliku visuaali konstrueerimine tähtsal kohal olevat: esinedes kannab Jürgenson pikki parukaid, mis koos meigiga ta näo naiselikumaks muudavad, ning ka kostüümid teevad ta keha naiselikumaks, rõhutades näiteks ta pikki peenikesi jalgu.

Eesti *drag*-kuningannade jaoks on naiselikkuse tunnusteks eelkõige pehmus ja kurvikus, mida mingil määral üritatakse *drag*'i tehes konstrueerida, kuid see pole esmatähtis. Kõige rohkem paistab naiselikkust teadlikult konstrueerivat Jürgenson, kelle tegelaskuju Ursula näeb naiselik välja ning ka esinemiste tekstides on viiteid tegelase soole.

3.5. Kokkuvõte

BÄMi liikmed esindavad ameerikalikku klubi-*drag*'i, mille tegelased on stereotüüpsed ja liialdatud ning rõhk on muusikalise etteastega publiku meele lahutamisel. Tegelaste iseloomud paistavad välja eelkõige nende kehakeeles. Ursula seevastu on omapärasem tegelane, kelle esinemistes on rõhk stsenaariumil. Tegelase muudab koomiliseks tema konservatiivsus, mis on vastuolus etenduse visuaaliga. Tegelasi kõrvutades võib öelda, et kui Rebeka ja Chloé on loodud klubisse, siis veidi tagasihoidlikum ja argielulisem Ursula kuulub pigem teatrilavale.

Kokkuvõte

Bakalaureusetöös andsin lühikese ülevaate *drag*'i olemusest, jõudes definitsioonini, mille kohaselt *drag* on ühe soo ülepaisutatud, stereotüüpidel põhinev kujutamine. *Drag*'is kajastatavat naiselikkust võib võrrelda muusikatööstuse *underground*'is tegutsevate naislauljatega. Soostereotüüpe parodeerides paljastab *drag*, et sooidentiteet ongi oma olemuselt performatiivne. *Drag*-kuningannad ei pea väljaspool *drag*'i naistena identifitseeruma, kuna esitatav tegelane on esitajast eraldiseisev persoona. Sõna *drag* on seotud antiik- ja keskaja teatris levinud travestia traditsiooniga ning sai 20. sajandi teises pooles osaks LGBT+ kogukonnast, moodustades selle sees eraldi subkultuuri. Tänapäeval on *drag* levinud ka väljaspool LGBT+ kogukonda, peamiselt tänu telesaatele “RuPaul’s Drag Race”, milles kajastuvad *drag*'i erinevad küljed, kuid mis tegeleb ka ühiskondlikult tundlike teemadega.

Eesti teatris on mitmel korral käsitletud nii soolisuse kui seksuaalsuse teemasid. Neis lavastustes on mainitud või tehtud ka *drag*'i. *Drag*-õhtuid korraldab X-Baar, kus saab näha välismaa kuningannasid, ning Sveta baaris toimub peosari BÄM, kus kohalikud *drag*-kuningannad esinevad. 2018. aasta novembris toimunud suure *drag show* põhjal võib öelda, et *drag*-etteasted vastavad Schechneri antud kultuurietenduse definitsioonile ning on rohkemat kui pelgalt toredad muusikalised numbrid.

Kohalikest *drag*-kuningannadest sobituvad BÄMi liikmed Chloé Lagucci (Rene Köster) ja Rebeka Rabota (Helina Reinjärv) globaalsesse konteksti, kus *drag*'i tehakse klubides ning vaatajate meelt lahutatakse muusikaliste etteastete ja tantsimisega. *Drag*'i tegemine on ka esinejate enda jaoks pigem meelelahutus kui tõsine töö ning kindlapiirilise tegelase loomisele ei ole palju rõhku pandud. Mainitud tegelased on stereotüüpidel põhinevad ning nende iseloom väljendub peamiselt füüsilises liikumises, vähesel määral ka etteasteid saatvates lauludes.

Tegelasi võib võrrelda välismaa staaridega, keda publik näeb tihti vaid esinemiskontekstis, nende eraelud aga on pealtvaatajate eest varjatud ning võib tekkida kahtlus, kas tegelasel on üldse lavatagune elu.

Ursula Regina (Joosep Jürgenson) teeb *drag*'is püstijalakomöödiat. Tema etteasted muudab vaimukaks tugev iroonia: tekstis kajastuvad konservatiivsus ja rahvuslus, mis loovad kontrasti etendaja silmatorkava välimusega. Samuti on kontrastsed Ursula ülbus publiku vastu ja tema lihtsameelsus. Ursula on sügav tegelane, kelle iseloomul on erinevaid tahke ning kellel on põnev elu ka väljaspool esinemisi. Dramaturgidega koostöös kirjutatud tekstid jätavad Ursulast mulje kui lihtinimesest, kes jutustab lugusid endaga juhtunud olukordadest.

Naiselikkus tähendab eesti *drag*-kuningannade jaoks peamiselt voolavust ja pehmust ning seondub füüsiliste tunnustega. Naiselikkuse konstrueerimine *drag*'i tehes ei ole etendajate jaoks esmatähtis, kuid mõningal määral üritatakse seda siiski teha. Jürgensoni tegelaskuju Ursula puhul aitavad naiselikkust konstrueerida nii kostüüm kui tekst, Köstri tegelaskuju Chloé aga mõjub androgüünsena. Kuigi Reinjäär ei pööra naiseliku visuaali loomisele suurt tähelepanu, mõjub Rebeka siiski naiselikuna, kuna tema esitaja on naine.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kuigi *drag*'i tehes kujutatakse alati sama tegelast, pööravad eesti etendajad oma tegelaste kujundamisele ja individualiseerimisele erineval määral tähelepanu. Kohalik *drag*-maastik on küll üpris noor kuid mitmekülgne, pakkudes nii kerget meelelahutust BÄMi näol kui ühiskonnakriitikat, mida teeb Ursula. Kõik töös käsitletud tegelased on naised, kuid etendajate jaoks ei ole naiselikkuse teadlik konstrueerimine *drag*'is kõige tähtsam.

Allikad

1. **Allaste, Airi-Alina** 2013a. Sissejuhatus. – Subkultuurid. Elustiilide uurimused. Toim Airi-Alina Allaste. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus. Lk 9–23.
2. **Allaste, Airi-Alina** 2013b. Subkultuuride sotsiaalteaduslikest käsitlustest – hõlbivast allkultuurist skeene, uushõimu ja elustiilini. – Subkultuurid. Elustiilide uurimused. Toim Airi-Alina Allaste. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus. Lk 27–56.
3. **Baker, Roger** 1994. Drag. A History of Female Impersonation in the Performing Arts. New York: New York University Press.
4. **Baroni, Monica** 2012. Drag. – Routledge International Encyclopedia of Queer Culture. Ed David A. Gerstner. New York: Routledge. Pp 191.
https://books.google.ee/books?id=851qoMjA3icC&pg=PA191&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
5. **Butler, Judith** 1999 [1990]. Gender trouble: feminism and the subversion of identity. New York; London: Routledge.
6. **Gates, Tervor G.** 2017. Chosen Families. – The SAGE Encyclopedia of Marriage, Family and Couples Counseling. Ed Jon Carlson, Shannon B. Dermer. Singapur: SAGE Publications, Inc.
7. **Green, Eli R.** 2017. Tänapäevane sugude portree. - National Geographic, nr 1, lk 12-13.
8. **Korda, Natasha** 2009. Women in the Theater. – The Oxford Handbook of Early Modern Theatre. Ed Richard Dutton. New York: Oxford University Press Inc. Pp 456–473.
9. **Ling, Kaisa Maria** 2017. Rohkem elus kui elu ise ehk *Drag*-kultuuri barokne mõõde. – Mürileht. 8.03, lk 11.

10. **Soolise... 2011** = Soolise võrdõiguslikkuse põhimõisteid. – Sissejuhatus soouuringutesse. Toim Raili Marling. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 2011. Lk 288–291.
11. **Orgel, Stephen** 2010 [2001]. Shakespeare, sexuality and gender. – The New Cambridge Companion to Shakespeare. Ed Margareta de Grazia, Stanley Wells. Cambridge: Cambridge University Press. Pp 217–231.
12. **Partridge, Eric** 2002. A Dictionary of Slang and Unconventional English: Colloquialisms and Catch Phrases, Fossilised Jokes and Puns, General Nicknames, Vulgarisms and Such Americanisms as Have Been Naturalised. Oxon: Routledge.
13. **Schechner, Richard** 2013 [2002]. Performance Studies. An Introduction. Routledge: London, New York.
14. **Uusma, Hannaliisa** 2013. Põrandaalused jumalannad – naised, kes manipuleerivad sooliste ja loominguliste normidega. – Subkultuurid. Toim Airi-Alina Allaste. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus. Lk 282–319.
15. **Viirpalu, Iiris** 2015. Twisted Dance Company. – Mürileht. 1.10.

Elektroonilised materjalid

1. **Bertram, Colin** 2018. The RuPaul Effect: How He Brought Drag To Mainstream Culture. – <https://www.biography.com/news/how-rupaul-brought-drag-to-mainstream-culture> (13.05.2019)
2. **Coull, Jamie Lee** 2015. Faux Queens: an exploration of gender, sexuality and queerness in cis-female drag queen performance. PhD Thesis. Curtin University. – https://espace.curtin.edu.au/bitstream/handle/20.500.11937/2117/235643_Coull%20J%202015.pdf?sequence=2&isAllowed=y (12.11.2018)
3. **Merriam-Webster** 2019 = Persona 2019. Merriam-Webster <https://www.merriam-webster.com/dictionary/persona> (10.04.2019)

4. **Moran, Jonathon** 2014. Bianca Del Rio: 'I'm a man in a wig, unless I lose my luggage then I'm just a man'. – <https://www.dailytelegraph.com.au/entertainment/sydney-confidential/bianca-del-rio-im-a-man-in-a-wig-unless-i-lose-my-luggage-then-im-just-a-man/news-story/f20aaa1b78522b404a799877dbfa7dc9> (22.05.2019)
5. **Popik, Barry** 2017. Dressed Resembling A Girl (“drag” backronym). – https://www.barrypopik.com/index.php/new_york_city/entry/dressed_resembling_a_girl (16.05.2019)

Videomaterjal

- Anvelt, Kärt** 2018. Radar: 162. Video Kanal 2 veebiTV. – <https://kanal2.postimees.ee/pluss/video/?id=181118> (22.05.2019)
- Ernits, Rutt** 2015. Eesti ainus *drag queen*: laval olen ma üks, päris elus teine. ERR uudisteportaal, 11.12. – <https://menu.err.ee/288359/eesti-ainus-drag-queen-laval-olen-ma-uks-paris-elus-t-eine> (22.05.2019)
- Stiil.ee intervjuu** = Uus iluveeb on avatud: Rene Köster aka Chloé Lagucci | Stiil.ee intervjuu – <https://www.youtube.com/watch?v=czwQdz4OiD0> (17.05.2019)
- URSULA “Vox populi”** 2018. – https://vimeo.com/261819821?fbclid=IwAR2T0SRcH_czd9SSGDnBg2GDSkwS65R7GvvMtHLM6-TWUPmlF9fClhZoYsk (16.05.2019)

Audiomaterjal

- Belli, Willam, Justin Andrew Honard** 2018. S1E6 “Absolut Drag Ball”. – Race Chaser with Alaska & Willam. – <https://foreverdogproductions.com/fdpn/podcasts/race-chaser/>
- Jürgenson, Joosep** 2019. Intervjuu. Audiofail autori valduses.
- Köster, Rene, Helina Reinjärv** 2019. Intervjuu. Audiofail autori valduses.

Muud allikad

Illak, Diana, Madlen Siniallik 2019. Eesti esimese avaliku *drag show* analüüs.

Tekst autori valduses.

Summary

Role Creation in Drag: Tallinn Drag Queens

The purpose of this thesis was to look into and analyse drag culture in Estonia. Drag could be described as an exaggerated performance of gender roles which has grown out of the tradition of travesty in theaters. Drag has created a subculture in the LGBT+ community and as it's become more popular over the recent years, partly because of the reality-TV show "RuPaul's Drag Race", the subculture now includes people who do not do drag or identify as LGBT+, but still enjoy drag and consuming media related to it. While the gender identities of some drag performers overlap the genders of the characters they portray in drag, that is not always the case as the drag persona, or the portrayed character, is separate from the performer.

There have been multiple plays in Estonian theaters which focus on the topics of gender and sexuality and some of them have featured drag. There have been drag shows in X-Baar in Tallinn and BÄM parties are held in Sveta bar, during which local drag queens perform. Based on a big drag show, which featured many foreign drag performers, held in November 2018, it can be said that the characteristics of Schechner's performance theory can be applied to drag performances.

The Estonian drag queens Chloé Lagucci (Rene Köster) and Rebeka Rabota (Helina Reinjärv), who are members of the group BÄM, represent global club-drag which entertains the audience with dancing. Their drag is a way for the performers to have fun and therefore there is not much emphasis on creating a fleshed-out character. The characters are based on stereotypes and their personalities are made apparent mostly through body language.

Drag queen Ursula Regina (Joosep Jürgenson) does stand-up comedy focusing on politically sensitive topics. The humour in Ursula's performances lies in Ursula being conservative, creating an opposition with the fact that the performer is doing drag. Ursula is a well thought out character who has an interesting life even off-stage.

Estonian drag queens consider fluidity, curves and softness to be feminine traits. Though constructing femininity is not very important to them, they still do it, whether by choosing clothes that would create an hourglass figure, as in the case of Rebeka Rabota, or through language, as in the case of Ursula.

In conclusion, the amount of role building and individualizing of the presented character in Estonian drag varies from performer to performer. Though drag is fairly new in Estonia, it's versatile, offering light entertainment with the performances of the group BÄM, and comedic political discussions with the performances of Ursula. All the characters under focus in this work are women, but constructing femininity is not very important to the performers.

Lisa 1: Intervjuuküsimused

1. Palun kirjelda lühidalt oma tausta, eriti seoses etenduskunstidega - kus-mida oled õppinud, milliste teemade-töödega igapäevaelus tegeled?
2. Kuidas mõtestad *drag*'i?
  - Mida see sinu jaoks tähendab?
  - Mis on *drag*'imine kui kultuurinähtus?
3. Millal ja kuidas jõudsid *drag*'ini?
4. Mis on sinu jaoks *drag*-persoon?
5. Kirjelda enda *drag*-persoonat.
6. Kuidas selline tegelaskuju sündis, milline oli tema loomise protsess?
  - Kust ammutasid inspiratsiooni?
  - Kas tegelases on popkultuuri-viiteid? On need välismaised või Eesti-kesksed? Kas on ka viiteid Ida-Euroopale, Nõukogude estraadile?
  - Kas tegelaskuju sündis kohe esimesel korral *drag*'i tehes, oli mõtteid tegelase kohta enne esimest korda *drag*'is või sündis tegelane alles siis, kui pikemalt *drag*'iga tegelesid?
  - Kas tegelasel on oma lugu?
7. Kuidas sa enda *drag* persona iseloomu laval edasi annad?
  - Kas lavaline tegevus keskendub *show*'le ja trikkidele või on seal argieluline taust?
  - Kuivõrd on tegu lihtsalt *show*'ga, kuivõrd usutava tegelasega?
8. Kas ja kuidas sinu ja teiste BÄMi liikmete *drag*-persoonad üksteist mõjutavad? (Lisaküsimus BÄMi liikmetele)
9. Kas ja kuidas aitab välimus *drag*-persoonat luua ja sellesse sisse elada?
10. Kas su *drag*-persoonal on talle omaseid füüsilisi tunnuseid, nt kindel juuksevärv, riietumisstiil vms?

11. Kui palju erineb su *drag*-persoon sinust endast? Nii käitumise ja iseloomu kui ka välimuse ja riietumisstiili osas.
12. Kuidas mõtestad enda jaoks naiselikkust - mis see on?
13. Kui oluline on sinu jaoks *drag*'i puhul naiselikkus või feminiinsus?
  - Kas ja kuidas sa *drag*'i tehes naiselikkust teadlikult konstrueerid?
14. Räägi palun lühidalt BÄMist - kuidas see alguse sai? Milliseid projekte-üritusi selle raames toimub? (Lisaküsimus BÄMi liikmetele)
15. Kas sind kutsutakse ka kinnistele üritustele *drag*'is esinema? Kas on mingi kindel inimeste ring, kes kutsub esinema?
16. Kuidas kirjeldaksid enda publikut? Millised inimesed käivad sind vaatamas?
17. Milline publik käib BÄMi üritustel? (Lisaküsimus BÄMi liikmetele)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Madlen Siniallik,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose
Rolliloome *drag*'is Tallinna *drag*-kuningannade näitel,

mille juhendaja on Riina Oruaas,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi
DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks
Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative
Commonsi litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost
reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja
kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega
isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Madlen Siniallik

23.05.2019